ప్రాచీన భారతదేశ చరిత్ర

డి.డి. కోశాంబి పరిచయం

కె. బాలగోపాల్

ప్రాచీన భారత దేశ చరిత్ర

డి. డి. కోశాంబి పరిచయం

కె. బాలగోపాల్

హైదరాబాద్ బుక్ ట్రస్ట్

ధర	:	రూ. 80/-
మొదటి ముద్రణ	:	సెప్టెంబర్ 1986
పునర్ముద్రణ	:	1992, 1995, 2000, 2009, 2012
ప్రతులకు, వివరాలకు	:	హైదరాబాద్ బుక్ ట్రస్ట్, ప్లాట్ నెం. 85, బాలాజీనగర్, గుడిమల్కాపూర్, హైదరాబాద్ - 500 006 ఫోన్ : 23521849, www.hyderabadbooktrust.blogspot.com
ముద్రణ	:	అనుపమ ప్రింటర్స్, గ్రీన్ వ్యూ, 126 శాంతినగర్, హైదరాబాద్ - 28 ఫోన్ : 23391364, 23304194 Email: anupamaprinters@yahoo.co.in

విషయ సూచిక

	ముందుమాట	i-vii
1.	పద్ధతి - సిద్ధాంతం	1
2.	ఆహార సేకరణ - ఆహార ఉత్పత్తి	14
3.	సింధూ నాగరికత - ఆర్యులు	31
4.	వ్యవసాయక వర్గ సమాజం-వర్ణ వ్యవస్థ	52
5.	మహాభారతం-బుద్ధుడు	80
6.	ఉత్తరాపథం-దక్షిణాపథం	112
7.	వ్యవసాయ విస్తరణ-స్వయం పోషక గ్రామాలు	143
8.	సామంతస్వామ్యం-గ్రామీణ భూస్వామ్యం	173

ముందుమాట

ప్రాచీన భారతదేశ చరిత్ర గురించి దామోదర్ ధర్మానంద్ కోశాంబి వెలిబుచ్చిన అభిప్రాయాలను తెలుగు పాఠకులకు పరిచయం చేసే ప్రయత్నం ఈ పుస్తకం.

ఈ ప్రయత్నం ఎందుకోసం అని అడుగుతారు.

మన చరిత్రకారులలో మార్క్సిస్టులే కాక ఆధునిక దృక్పథం గల వారందరూ కోశాంబిని ఆద్యునిగా భావిస్తారు. చరిత్ర పరిశోధనా పద్ధతిలోనూ సిద్ధాంత దృక్పథంలోనూ శాస్త్రీయ ప్రమాణాలు నెలకొల్పిన వ్యక్తిగా గౌరవిస్తారు. వలసతత్వం, శృతి మించిన 'దేశభక్తి', సంప్రదాయకత, అగ్రవర్ణ ఆధిక్యత, విశృంఖలమైన ఊహాతత్పరత మొదలయిన అనేక అవలక్షణాల నుండి మన దేశ చరిత్రను కోశాంబి రక్షించాడు. తనకు పూర్వులూ సమకాలికులూ అయిన చరిత్రకారులు స్థలకాలాదుల నిర్ణయంలోనూ, ప్రాచీన గ్రంథాలు, శాసనాలను పరిష్కరించడం లోనూ, చారిత్రక సంఘటనల అనుక్రమణికను తీర్మానించడంలోనూ చేసిన కృషిని కోశాంబి గౌరవించాడు. అయితే వాళ్ళు అశాస్త్రీయంగా వ్యవహరించిన చోట తీవ్రంగా (ఒక్కొక్కసారి అమర్యాదగా) అభిశంసించాడు.

ఆద్యుడు కావచ్చుగాని చివరివాడు కాదు గదా, పైగా ఆయన చనిపోయి 20 సంవత్సరాలు గడిచాయి కదా, ఇప్పుడెందుకీ పరిచయం అని అడుగుతారు. ఇది నిజానికి మన దురదృష్టం. మన దేశంలో - ఏ రంగంలోనయినా - శాస్త్రీయ దృక్పథంతో జరిగే పరిశోధనే స్వల్పమనుకుంటే ఆ ఇంత కూడా దేశభాషలలో ప్రజలకు అందడానికి కొన్ని దశాబ్దాలు పడుతుంది.

కోశాంబి ప్రాచీన భారత చరిత్ర గురించి చేసిన అధ్యయనాన్ని రెండు స్థాయిలలో విభజించవచ్చును. ఒకటి, ఆ చరిత్రను నడిపిన భౌతిక చోదక శక్తుల నిర్ధారణ - ఆహార సేకరణ నుండి ఆహార ఉత్పత్తికి పరిణామం జరగడం, ఆహార ఉత్పత్తి మీద ఆధారపడిన స్థిర వ్యవసాయ గ్రామాల ఆవిర్భావం, ఈ స్థిర వ్యవసాయ గ్రామాలు స్వయంపోషకమై భూస్వామ్య వ్యవస్థకు పునాది కల్పించడం అనే ఆర్థిక క్రమం మన ప్రాచీన చరిత్రకు మూలం అని కోశాంబి భావించాడు. రెండవది, ఈ చోదక క్రమాన్ని మన దేశ నైసర్గిక స్వభావానికి జోడించి సామాజిక

సాంస్కృతిక రంగాలను వ్యాఖ్యానించడం. ఈ వ్యాఖ్యానాన్ని గురించి తరువాతి చరిత్రకారులు ఒక్కొక్కరూ ఒక్కొక్కమేరకు విభేదించినా కోశాంబి ప్రతిపాదించిన భౌతిక చోదక క్రమం అయిన ఆర్థిక పరిణామాన్ని వ్యతిరేకించిన వారు గాని, అందుకు ప్రత్యామ్నాయాన్ని ప్రతిపాదించిన వారు గాని ఎవరూ లేరు. (అసలు భౌతిక జీవితం ప్రస్తావనే అనవసరం అనుకునే వాళ్ళది వేరే సంగతి). శాస్త్రీయంగా ప్రాచీన భారతదేశ చరిత్రను ఎవరు అధ్యయనం చేయదలచుకున్నా కోశాంబి ప్రతిపాదించిన భౌతిక చోదక క్రమాన్ని ప్రాతిపదికగా తీసుకోక తప్పదేమో.

ఈ ప్రయత్నం ఎవరికోసం అని గూడ అడుగుతారు.

మన జనాభాలో అక్షరాస్యుల నిష్పత్తి పెద్దగా పెరగకున్నా జనాభా పెరుగుతోంది కాబట్టి అక్షరాస్యుల సంఖ్య పెరుగుతోంది. ఇప్పుడు లిఖిత సాహిత్యం అనేది కొద్దిమందికి పరిమితమయింది కాదు. సమాజంలో ఒక శక్తి కాగల స్థాయికి పెరిగింది. పైగా కొత్తగా అక్షరాస్యులవుతున్న వాళ్ళు వెనుకబడ్డ వర్గాలకు చెందినవాళ్ళు కావడంతో సాహిత్యం ద్వారా ప్రచారమయ్యే అభిప్రాయాలకుండే సామాజిక ప్రభావం మరింత ఎక్కువ అయింది. ఇప్పుడు వాళ్ళకు అందుబాట్లో వున్న భావ ప్రచార సాధనాలు 'యెల్లో జర్నలిజం', వారపత్రికల సీరియల్ కథలు, వాటి తోటివయిన సినిమాలు - అంటే అశ్లీలతనూ అశాస్త్రీయతనూ మేళవించి అమ్మకానికి అంగట్లో పెట్టిన సరుకు. వీటి పోటీకి తట్టుకొని నూతన తరంలో శాస్త్రీయభావాలను ప్రచారం చేయాల్సిన బాధ్యత అభ్యుదయ కాముకులందరి మీదా వుంది. కొడవటిగంటి కుటుంబరావు అన్నట్టు చరిత్ర గురించి శాస్త్రీయంగా ఆలోచించడం నేర్చుకుంటే అన్ని విషయాల గురించి శాస్త్రీయంగా ఆలోచించగలుగుతాం కాబట్టి ఈ కొత్తతరం కోసం ఈ ప్రయత్నం.

చివరిగా, ఇందులో ఉన్నవన్నీ కోశాంబి అభిప్రాయాలేనా, నీ స్వంత అభిప్రాయాలేవీ లేవా అని - కొందరు అనుమానంగా, కొందరు కుతూహలంతో - అడుగుతారు. కోశాంబిని నేను పరిచయం చేస్తున్నానంటేనే నాకర్థమయిన కోశాంబిని పరిచయం చేస్తున్నానని. కాగా, స్వంత ఇల్లూ, స్వంత స్కూటరూ వున్నట్లు ఎవరికైనా 'స్వంత' అభిప్రాయాలు ఉంటాయా అంటే అనుమానమే. అభిప్రాయాలు ఎప్పుడూ ఒక సమిష్టికి చెందినవే. వాటిని 'స్వంతం' అని ప్రకటించుకోవడం నైతిక బాధ్యతను గుర్తించడం మాత్రమే. సామాజిక సంపద గూడ ఈ స్థాయికి ఎదగాలన్న ఆకాంక్షతో ఎంతోమంది చేస్తున్న పరిశ్రమలో ఈ ప్రయత్నం ఒక భాగం.

ఆధారాలు

ఇది కోశాంబి మీద సిద్ధాంత గ్రంథం కాదు. వీలయినంత సరళంగా కోశాంబి అభిప్రాయాలను పరిచయం చేసే పుస్తకం కాబట్టి కోశాంబి రచనల నుండి కొటేషన్లు ఎక్కువగా ఇవ్వకుండ, కోశాంబి అభిప్రాయాలను నా మాటలలో చెప్పడం జరిగింది. ఒక్కొక్క విషయాన్ని గురించి కోశాంబి వెలిబుచ్చిన అభిప్రాయాలను విడివిడిగా ఇవ్వకుండ, ప్రాచీన భారతదేశ చరిత్ర గురించి (ఆదిమ కాలం నుండి భూస్వామ్య దశ వరకు) ఒక 'చిత్రం' (కోశాంబి చూపించిన చిత్రం) ఇచ్చే ప్రయత్నం చేశాము. ప్రామాణికత కోసం ఎక్కడికక్కడ ఆయా అభిప్రాయాలకు ఆధారం ఏ పుస్తకంలో లేక ఏ వ్యాసంలో ఏ పేజీలో చెప్పాడో వివరణలో తెలియచేయడం జరిగింది.

చరిత్ర మీద కోశాంబి రెండు పుస్తకాలు, అనేక వ్యాసాలు రాసాడు. ఆ పుస్తకాలు:

(i) An Introduction to the Study of Indian History (ISIH), Popular Prakasan, Bombay, 1956

(ii) The Culture and Civilisation of Ancient India in Historical Outline (CCAI), Vikas Publishing House Pvt. Ltd., 1964

ఇందులో రెండవ పుస్తకం చరిత్ర మీద కోశాంబి చేసిన చివరి రచన. ఆయన 1966లో చనిపోయాడు. అంతకుముందు తాను చరిత్ర మీద చేసిన రచనలన్నీ ఈ పుస్తకానికి ఫుట్‌నోట్స్ వంటివని తానే అభిప్రాయపడ్డాడు.[1] ఈ అభిప్రాయంతో విభేదించే హక్కు మనకుంది.

చరిత్ర మీద, సంస్కృత సాహిత్యం మీద, తదనుబంధమయిన విషయాల మీద కోశాంబి మొత్తం 64 వ్యాసాలు రాసినట్టున్నాడు.[2] వీటిలో ప్రధానమయిన వ్యాసాలు చాలావరకు సంకలనాల రూపంలో వచ్చాయి. మిగిలిన వాటి సారాంశం పై రెండు పుస్తకాలలో చోటు చేసుకుంది. నేను ఈ పుస్తకం రాయడం కోసం వాడుకున్న సంకలనాలు మూడు :

(i) Myth and Reality, Studies in the Formation of Indian Culture (MR), Popular Prakasan, Bombay, 1962. ఈ సంకలనంలో 5 వ్యాసాలున్నాయి.

(ii) Indian Numismatics (IN), Orient Longman, 1981. ఇందులో 12 వ్యాసాలున్నాయి.

(iii) D.D. Kosambi on History and Society (HS), Department of History, Bombay University, 1985. ఇందులో 15 వ్యాసాలున్నాయి.

వీటిలో మొదటి సంకలనం మాత్రమే కోశాంబి జీవించి వుండగా వచ్చింది. రెండవది ఒక విదేశీ ప్రచురణ సంస్థ ఆధ్వర్యంలో ప్రచురించబడింది. వ్యాపారాన్ని సమర్థవంతంగా నిర్వహించే పాశ్చాత్య బూర్జువా సంస్కృతి ప్రమాణాలను అనుసరించి సంకలనం చేయబడింది. మూడవది బొంబాయి విశ్వవిద్యాలయం చరిత్ర శాఖ ప్రయాస ఫలితం. మన విశ్వవిద్యాలయ మేధావుల అసమర్థతకూ, అలసత్వానికీ చక్కగా అద్దం పడుతుంది. సంకలనానికి కనీసం (i) సంగతీ సందర్భం వివరించే సిద్ధాంతపరమయిన ఉపోద్ఘాతం వుండాలి. (ii) (ఏ పుస్తకానికయినా) ఒక పదసూచిక (index) వుండాలి. (iii) చరిత్ర పుస్తకాల మాటకొస్తే పాళీ, సంస్కృతం తదితర భారతీయ భాషల పదాలు వాడినప్పుడు వాటి ఉచ్ఛారణను తెలిపే (ప్రామాణికమయిన) గుర్తులుండాలి. ఇవేమీ లేకుంటే సంకలనానికి ఒక సంపాదకుడూ, కవరు పేజీ మీద ఆయన పేరూ ఎందుకోసమో అర్థం కాదు.

ఈ సంకలనాలు కాక విడిగా ప్రచురితమైన కొన్ని వ్యాసాలు గూడ చూశాను. నాకు సులభంగా అందుబాట్లో లేని రచనలు కొన్ని అందజేసినందుకు మిత్రులు చలసాని ప్రసాద్ గారికి కృతజ్ఞుడిని.

నా మాటకొస్తే ఒక్క విషయం మాత్రం చెప్పాలి. కోశాంబి భగవద్గీత మీద రాసిన వ్యాసాన్ని 1976లో మొట్టమొదటిసారి చదివి నేను మార్క్సిస్టునయ్యాను. ఆ ఋణం ఈ రూపంలో తీర్చుకోవాలన్న కోరిక కలిగి మూడేళ్ళయింది. ఇప్పటికి తీరింది.

కె. బాలగోపాల్
1986

---

1. CCAI, పేజి 25, 'నోట్'
2. Science and Human Progress, D.D. Kosambi Commemoration Volume, పేజీలు 365 - 375

1. పద్ధతి - సిద్ధాంతం

చరిత్ర పరిశోధనకు ఆధారాలు స్థూలంగా రెండు రకాలు. ఒకటి - సాహిత్య ఆధారాలు (literary sources), రెండు - పురావస్తు ఆధారాలు (archaeological sources). సాహిత్య ఆధారాలంటే మత ధార్మిక పురాణ తదితర గ్రంథాలు, కాల్పనిక సాహిత్య కావ్యాలు, రాజవంశాల అనువంశిక ఆస్థాన చరిత్రలు, పరిపాలనా సంబంధమయిన రికార్డులు మొదలయినవి. వీటిని అధ్యయనం చేసి గత కాలపు చరిత్రను చరిత్రకారులు తెలుసుకునే ప్రయత్నం చేస్తారు. పురావస్తు ఆధారాలంటే గత కాలపు నివాసాలూ దేవాలయాలూ మొదలయిన కట్టడాలు, వాడకపు పనిముట్లు, ఆయుధాలు, అలంకార ప్రాయమయిన వస్తువులు, కర్మకాండ సంబంధమయిన సామగ్రి మొదలయిన వాటి అవశేషాలు. కట్టడాలు సాధారణంగా శిథిలాల రూపంలో దొరుకుతాయి. ఆయుధాలు, పనిముట్లు పురావస్తు తవ్వకాలలో బయటపడతాయి.

ఇవికాక అతిముఖ్యమైన ఆధారాలు రాజులుగాని, వర్తకులుగాని ప్రకటించే శాసనాలు, అచ్చువేసే నాణాలు వగైరా. శాసనాలు ఎక్కువగా రాళ్ళమీద, దేవాలయాల మీద, సమాధుల మీద చెక్కివుంటారు కాబట్టి పురావస్తు ఆధారాలుగా పరిగణించవచ్చును గాని, చరిత్రకారులు శిలాశాసన ఆధారాలు (epigraphic sources) అనే ప్రయోగం చేయడం కద్దు.

మన దేశంలో పురావస్తు పరిశోధన చాలా ఆలస్యంగా ప్రారంభమయింది. మొదట్లో చరిత్రకారులు ఎక్కువగా సాహిత్య ఆధారాలను ఉపయోగించుకున్నారు. ఇతర దేశాలలాగ మన దేశంలో ప్రాచీన కాలపు రాజవంశాలూ రాజాస్థానాలూ తమ వ్యవహారాలను గ్రంథస్థం చేయలేదు. కాబట్టి వేదాలు, ధర్మశాస్త్రాలు, పురాణాలు, కావ్యాలు మొదలయిన మత, సాంస్కృతిక సంబంధమైన గ్రంథాలమీద ఆధారపడి వాటి నుండి ఇక్కడొక వాక్యం, అక్కడొక వాక్యం తీసి చరిత్రను మొత్తం వ్యాఖ్యానించేవారు. పదాల సారూప్యాన్ని బట్టి అలవాట్ల సారూప్యాన్నీ, మాటల పోలికను బట్టి కొన్ని శతాబ్దాల చరిత్రనూ 'నిరూపించడం' అలవాటయింది. పురాణాలలో ఇచ్చిన రాజవంశాల పట్టికలనూ, కథలనూ ఉన్నదున్నట్టుగా స్వీకరించి

చరిత్రను వ్యాఖ్యానించారు. ఈ పద్ధతిని కోశాంబి తీవ్రంగా విమర్శించాడు. బాలగంగాధర్ తిలక్ రుగ్వేదంలోని నాలుగు పదాల వాక్యం ఒకటి తీసుకొని ఆర్యులు ఉత్తర ధృవం నుండి వచ్చారని నిర్ధారించిన వైనాన్ని కోశాంబి 'అద్భుతమైన వక్రీకరణ'గా వర్ణించాడు.[1] ఇతర ఉదాహరణలను సందర్భం వచ్చినప్పుడు ప్రస్తావిస్తాను.[2]

శాసన సాహిత్య ఆధారాలను పురావస్తు ఆధారాలతో సమన్వయ పరచనిదే చరిత్ర పరిశోధన శాస్త్రీయం కాదన్న అభిప్రాయాన్ని కోశాంబి పదే పదే వ్యక్తం చేసాడు.[3] పురావస్తు ఆధారాలను పట్టించుకోకుండ కేవలం ప్రాచీన సాహిత్యాన్ని ఆధారం చేసుకొని ఊహాగానాలు చేసే చరిత్రకారులు కోశాంబి చేతిలో చాలా తీవ్రంగా విమర్శకు గురయ్యారు. పౌరాణిక గాథలనుండి (అంటే బ్రాహ్మణ పురాణాలే కాదు, పోచమ్మ, గంగమ్మ మొదలయిన గ్రామదేవతల గురించి జనంలో ప్రచారంలో వున్న గాథలు గూడ) చరిత్రను అర్థం చేసుకునే ప్రయత్నం కోశాంబి పెద్దఎత్తునే చేసాడు. నిజానికి ఆయన చేసిన పరిశ్రమలో ఇది అత్యంత ముఖ్యమైన భాగం. అయితే ఎక్కడికక్కడ తన అభిప్రాయాలను పురావస్తు మూలాలతోనూ నైసర్గిక స్థితిగతులతోనూ పోల్చి చూసుకోకుండ ఉండలేదాయన. సంస్కృత భాషలో తమకున్న పాండిత్యాన్ని ఆసరా చేసుకొని కొందరు పాశ్చాత్యులు కేవలం పదవిశ్లేషణ (philological analysis) తో చరిత్రను నిర్ధారించడానికి చేసిన ప్రయత్నాన్ని ఆయన వివరంగా ఖండించాడు.

కాని, సాహిత్య పురావస్తు ఆధారాలను రెండింటినీ సమన్వయపరచి వాడుకున్నా, మన దేశ చరిత్రను పునర్నిర్మించుకోవడానికి అది సరిపోదని కోశాంబి గుర్తించాడు. మన దేశంలో పురావస్తు పరిశోధన చాలా అపరిణతంగా వుంది. సాహిత్య ఆధారాల విషయంలోగూడ ఇతర దేశాలతో పోలిస్తే మన దేశం పరిస్థితి చాలా అసంతృప్తికరమయినది. మన ప్రాచీన సాహిత్యంలో లౌకిక సాహిత్యం దాదాపు మృగ్యం. ముస్లింలకు పూర్వం ఏ రాజవంశమూ తన చరిత్రను రాసుకోలేదు, రాయించలేదు. రాజాస్థానాలు ఏ విషయాలలోనూ రికార్డులు నిర్వహించలేదు. మన దేశ లిఖిత చరిత్ర మొత్తం పురాణాలతో కలిసిపోయి పౌరాణిక గాథలు, ఉపాఖ్యానాల రూపంలో మిగిలింది. ముస్లిం రాజులకు పూర్వం ఏ ఒక్కరి జన్మ సంవత్సరంగానీ ఏ ఒక్క గ్రంథం రాసిన సంవత్సరంగానీ కచ్చితంగా చెప్పలేం. ఒక రాజు పరిపాలించిన ప్రాంతం ఏమిటో ఇదమిత్థంగా నిర్ణయించలేం. ఒక్కొక్కసారి ఒక సంఘటన ఏ శతాబ్దంలో జరిగిందో కూడ చెప్పలేం. "ఒక్కొక్క

గ్రంథానికి రచయిత ఒకడున్నాడు అని చెప్పగలం, కొన్నిటికి అది గూడ సాధ్యంకాదు" అంటాడు కోశాంబి.[4] మన దేశాన్ని ఏలిన వాళ్ళెవ్వరూ తమ జీవితాలను గాని, పరిపాలనా వ్యవహారాలను గాని గ్రంథస్థం చేసే ప్రయత్నం చేయలేదు. అశోకుని శాసనాలు అరుదయిన మినహాయింపు. తరువాతి కాలంలో ఒక్క భూదానాలను మాత్రమే శాసనాలలో ప్రకటించారు. మన ప్రాచీన సాహిత్యమంతా గూడ కర్మకాండకూ మత ధర్మ ప్రచారానికీ సంబంధించినది.

మరయితే మన దేశ చరిత్ర రాయడం అసాధ్యమా అన్న ప్రశ్న వస్తుంది. అసాధ్యం కాదు. ఎందుచేతనంటే వేరే ఏ ఇతర దేశానికీ లేని ఒక గొప్ప సౌకర్యం భారతదేశ చరిత్రకు ఉంది. అదేమిటంటే గతం యొక్క భౌతిక (పురావస్తు) అవశేషాలే కాక సామాజిక, సాంస్కృతిక అవశేషాలు సమాజం 'పొరల'లో భద్రంగా వుండడం. అపారమయిన భిన్నత్వం భారతీయ సంస్కృతి ప్రత్యేకత అని చాలామంది భావిస్తారు గాని, నిజమయిన ప్రత్యేకత భిన్నత్వం కాదు, అవిచ్ఛిన్నత అంటాడు కోశాంబి. గతంలో జరిగిన సామాజిక మార్పులన్నీ తమ ముద్రను మన సమాజం మీద వదిలాయి. వాటి నుండి చరిత్రను చదవవచ్చుననీ ఆ సౌకర్యాన్ని భారత చరిత్రకారులు వాడుకోవాలనీ అంటాడు.

ఈ అవశేషాలను రెండు రకాలుగా చూడవచ్చును.

ఒకటి, మన సామాజిక చరిత్రలో వచ్చిన ఏ మార్పూ సంపూర్ణంగా రాలేదు. 5000 సంవత్సరాల పూర్వం మన దేశంలో అందరూ ఆహార సేకరణ మీద ఆధారపడ్డ సంచార జీవులే. అంటే దొరికిన ఆహారాన్ని ఏరుకుని (లేక వేటాడి) తింటూ స్థిర నివాసం లేకుండ సంచరిస్తూ వుండేవారు. ఆ తరువాత క్రమంగా ఆహార సేకరణ మాని ఆహారాన్ని ఉత్పత్తి చేయడం అలవర్చుకున్నారు. కాని 5000 సంవత్సరాలు గడిచినా ఇప్పటికీ ఆ మార్పు పూర్తికాలేదు. ఆహార సేకరణ మీద ఆధారపడ్డ ఆటవిక తెగలు ఇంకా మిగిలే వున్నాయి. ఆ తరువాత వచ్చిన అన్ని మార్పులూ ఇంతే. నాగలితో వ్యవసాయం చేయడం, ఇనప పనిముట్ల వాడకం, స్థిర నివాస గ్రామీణ జీవనం, భూమిపైన వ్యక్తి యాజమాన్యం, సాంస్కృతిక రంగంలో అనాగరిక జంతుబలుల స్థానంలో నాగరిక పూజా విధానం - ఏ మార్పూ గూడ పూర్తిగా రాలేదు. అన్నింటిలోనూ పాత వ్యవస్థను ఇప్పటికీ మిగుల్చుకున్న ప్రజలున్నారు.

రెండవది, మార్పు వచ్చిన చోట గూడ కొత్త వ్యవస్థ పాత వ్యవస్థను పూర్తిగా నాశనం చేయకుండ కొత్త రూపంలో - ఒక్కొక్కసారి అభావ రూపంలో - తనలో

ఇముడ్చుకుంది. చారిత్రకంగా ఉన్నతమయిన వ్యవస్థ చారిత్రకంగా వెనుకబడ్డ వ్యవస్థ పైన విజయాన్ని సాధించినా ఓడిపోయిన సమాజం ఆచార వ్యవహారాలపైన తన ముద్ర వేసి తనకు లోబరచుకొని తనలో చేర్చుకుంది. గతం ఉన్నదున్నట్టుగా మిగిలిపోని చోట గూడ పరిణత రూపంలో మిగిలిపోయింది. ఈ పరిణత రూపంలో గత కాలపు ఛాయలే కాక అది లొంగిపోయిన క్రమం ఛాయలు గూడ వుంటాయి. గతాన్ని ఇంతగా మిగుల్చుకున్న దేశం మరొకటి లేదు.

ఈ సామాజిక అవక్షేపాలను చరిత్ర పరిశోధనకు ఒక ప్రబలమయిన ఆధారంగా గుర్తించడం కోశాంబి ప్రత్యేకత. చరిత్ర పరిశోధనా పద్ధతిలో ఆయన సాధించిన ఆవిష్కరణగా దీనిని భావించాలి. తరచుగా ఆయన సాహిత్య ఆధారాలనయినా, పురావస్తు ఆధారాలనయినా ఈ స్పష్టాస్పష్టమైన అవక్షేపాలను గుర్తించడం కోసమే పరిశీలిస్తాడు. ఈ విధంగా గుర్తించిన అవక్షేపాలను తిరిగి సాహిత్య పురావస్తు ఆధారాలతో సమన్వయపరచి చారిత్రక విషయాలను నిర్ధారిస్తాడు. ఈ దృష్టి కోశాంబికి ఎంతగా అలవాటయిందంటే మన పట్టణాలలోని అస్తవ్యస్తమైన రహదార్లలో గూడ ఆయనకు ఆ పట్టణాల పుట్టుకే కనబడుతుంది. హరప్పా, మొహెంజొదారోల తరువాత మన దేశంలో ఏ పట్టణమూ ఒక నమూనా ప్రకారం నిర్మించింది కాదనీ, అన్నీ గూడ కొన్ని సమీప గ్రామాల కలయికగా ఏర్పడ్డవేననీ, పట్టణాల రహదార్లన్నీ ఒకప్పటి పల్లెలను కలిపిన బాటలు కావడం వల్లనే అంత అవ్యవస్థితంగా వుంటాయనీ అంటాడు.[5]

సిద్ధాంతం

పద్ధతినీ సిద్ధాంతాన్నీ విడదీయడం కష్టం. పరిశోధనా పద్ధతి సిద్ధాంత నిరూపణకు సాధనం కాగా, సిద్ధాంత దృక్పథం నుండే పరిశోధనా పద్ధతి రూపొందుతుంది. కోశాంబి చరిత్రకు తానిచ్చే నిర్వచనం చెబుతూ, ఆ నిర్వచనం ఇవ్వడానికి గల కారణాన్ని పరిశోధనా పద్ధతి పరంగా వివరిస్తాడు.

మన ప్రాచీన చరిత్రకు సాహిత్య పురావస్తు ఆధారాలు అసంతృప్తికరంగా వున్నాయన్న అభిప్రాయాన్ని పైన ప్రస్తావించాము. పాశ్చాత్యదేశాల ప్రాచీన చరిత్రను హెరొడోటస్, టాసిటస్ వంటి చరిత్రకారులేకాక పరిపాలకుడయిన సీజర్ స్వయంగా గ్రంథస్థం చేసాడు. మన దేశంలో ముస్లింలకు పూర్వం చరిత్రకారులు లేరు. హర్షుడి వంటి రాజులు "రచనా సామర్థ్యంలో సమకాలిక పాశ్చాత్య ప్రభువుల కంటె ఎంతో ఉన్నతులయినప్పటికీ" చరిత్రను లిఖితం చేసే ప్రయత్నం చేయలేదు. చరిత్రగా

పరిగణించగల ఏకైక సంస్కృత గ్రంథం క్రీ.శ. 12వ శతాబ్దంలో కాశ్మీరు ప్రాంతానికి చెందిన కల్హణుడు రాసిన "రాజతరంగిణి"[6]. అయితే ఈ 'చరిత్ర' గూడ సంస్కృత కావ్య సాహిత్యం యొక్క అలంకారిక సంప్రదాయానికి లోబడి వుండి రచయిత చెప్ప దల్చుకున్న వాస్తవ విషయాలను అస్పష్టం చేయడానికి ఉపయోగపడిందే తప్ప ప్రాచీన పాశ్చాత్య చరిత్రకారులయిన లివీ, టాసిటస్ మొదలయిన వారి "శైలిలోని స్పష్టత, మితమయిన ప్రశంస, నిరాడంబరమయిన కథనం" అందులో కనబడవని కోశాంబి అంటాడు.[7]

పురావస్తు ఆధారాల విషయం గూడ అంతే. ఇతర దేశాలలో పురావస్తు పరిశోధన ఆధారంగా సాహిత్య, శాసన మూలాలను అర్థం చేసుకోగలిగారు. సాహిత్య ఆధారాలలో చెప్పిన విషయాలు వాస్తవమా కాదా అన్నది పురావస్తు పరిశోధన ద్వారా తెలుసుకో గలిగారు. హెరొడోటస్, టాసిటస్, లివీ తదితరుల చరిత్ర గ్రంథాలలోని విషయాలు గ్రీస్, ఇటలీ దేశాల పురావస్తు పరిశోధనలో నిరూపితమయ్యాయి, ఆ పరిశోధనకు మరింత దోహదం చేసాయి. కాగా, మన ప్రధాన 'ఇతిహాసాల'యిన రామాయణ మహాభారతాలలోని రెండు యుద్ధాలు ఎక్కడ జరిగిందీ చెప్పడం మనకు సాధ్యంకాదు - అవి అసలు చారిత్రక సంఘటనలో కాదో కూడా తెలియదు. "రోమన్ గణతంత్రం చివరి రోజుల చరిత్రను దైనందిన సంఘటనలతో సహా పునర్నిర్మించవచ్చును గాని, మనం విక్రమ శకం అని లెక్క పెట్టుకునే విక్రముడు నిజంగా వున్నాడో లేదో తెలియదు". చైనా రాజవంశాల చరిత్రను క్రీ.పూ. 840 నుండి (ఆస్థాన రికార్డుల ఆధారంగా) కచ్చితంగా చెప్పవచ్చునుగాని మనదేశంలో ఏ రాజు ఎప్పుడు పరిపాలించిందీ కచ్చితంగా చెప్పలేం. సాహిత్య ఆధారాలు వాటంతటవే అర్థవంతం కావు. కొన్ని ప్రాచీనమయిన మాటలకూ ప్రయోగాలకూ గల అర్థాన్ని పురావస్తు పరిశోధన ద్వారా మాత్రమే నిర్ణయించడం సాధ్యం అవుతుంది. మధ్యప్రాచ్యదేశాల (సుమేర్, ఈజిప్టు) ప్రాచీన చరిత్రను ఈ సమన్వయం సాధ్యమయిన కారణంగానే చాలా నిర్దుష్టంగా అర్థం చేసుకోగలిగారు. మన దేశంలో అది సాధ్యం కాలేదు.[8] సాధ్యంకాక పోవడంవల్ల పురావస్తు పరిశోధనను పక్కనపెట్టి కేవలం ప్రాచీన సాహిత్యంలోని పదాల ధాతువులను విశ్లేషించడం, ప్రయోగాలకు అద్భుత ఉద్దేశ్యాలను ఆపాదించడం మొదలయిన పద్ధతులను అవలంబించిన వ్యక్తులను - మాక్స్ ముల్లర్ నుండి[9] ఎస్.ఎ. డాంగె వరకు-[10] కోశాంబి అమర్యాదగానయినా చాలా న్యాయంగా అభిశంసించాడు.

మరి సాహిత్య, పురావస్తు ఆధారాలు అసమగ్రంగా వుండడమేగాక రెండింటికీ సమన్వయం గూడ కుదరకపోతే చరిత్రకారుడు ఏ పద్ధతులు అవలంబించాలి అన్న ప్రశ్న వస్తుంది. చరిత్ర పరిశోధనా పద్ధతికి సంబంధించిన ఈ ప్రశ్నకు కోశాంబి సిద్ధాంత సంబంధమయిన సమాధానం కోసం వెతుకుతాడు. ఆ సమాధానం దొరికిన తరువాత తదనుగుణ్యమైన విశ్లేషణా పద్ధతిని ప్రతిపాదిస్తాడు. పాశ్చాత్య దేశాల చరిత్ర రాసిన పద్ధతిలో మన దేశ చరిత్ర రాయాలని చూడడం తప్పనీ, మన దేశ చరిత్రకు అనువయిన పరిశోధనా పద్ధతిని వెతుక్కోవాలనీ కోశాంబి అంటాడు.[11] చరిత్రను రాజవంశాల చరిత్రగా రాయదల్చుకుంటే మన దేశ చరిత్ర రాయడం సాధ్యం కాదు. పురాణాల మీద, కర్మకాండ కోసమో ధర్మప్రచారం కోసమో రాసిన సాహిత్యం మీద, అరకొరగా దొరికిన శాసనాలలోని అస్పష్టమైన వాక్యాల మీద ఆధారపడి స్పష్టత కొరవైనచోట దేశభక్తి చేర్చి ఊహాగానాలు చేయాలి. అంతే తప్ప కచ్చితమైన చరిత్ర ఎప్పటికీ సాధ్యం కాదు. ఒక వాక్యానికి అర్థం మారినా ఒక మాటను తప్పుగా చదివినా ఈ చరిత్ర రూపమే మారిపోతుంది. అయితే చరిత్రకు ఇచ్చే నిర్వచనాన్నీ చరిత్రను అర్థం చేసుకునే విధానాన్నీ మార్చుకుంటే మన దేశ చరిత్ర రాయడం సాధ్యం అవుతుంది. ఈ విధంగా పద్ధతికి సంబంధించిన చర్చ సిద్ధాంత చర్చగా మారుతుంది.

చరిత్ర అంటే మహారాజులు, మహాసంగ్రామాల పట్టిక మాత్రమే అయితే భారతదేశ చరిత్ర రాయడం అసాధ్యమన్న కోశాంబి అభిప్రాయాన్ని చూశాం. అయితే ఒక ప్రాంతానికి రాజెవ్వడు అనే ప్రశ్న కంటె ఆ ప్రాంతం ప్రజలకు నాగలి వాడకం తెలుసునా లేదా అనేది ముఖ్యమైన ప్రశ్న అయితే భారతదేశానికి కచ్చితంగా ఒక చరిత్ర వుందనీ, ఆ చరిత్ర రాయడం సాధ్యమేననీ కోశాంబి భావిస్తాడు[12]. "సింధూ నాగరికతలో రాజులున్నారా లేదా అనేది ముఖ్యం కాదు, వాళ్ళకు నాగలి వాడకం తెలుసునా లేక నదీ తీరంలోని వరద ముంపు భూములలో ముళ్ళ కర్రతో వ్యవసాయం చేయడం మాత్రమే తెలుసునా అనేది ముఖ్యం" అంటాడు.[13] మరి రాజుల ప్రస్తావనే చరిత్రకారుడికి అక్కరలేదా అంటే "వ్యవసాయానికి ఉపయోగించిన పద్ధతి మీద రాజ్యాధికారం స్వభావం ఆధారపడి వుంటుందిగాని రాచరికం వ్యవసాయ విధానాన్ని నిర్ణయించదు" అంటాడు.[14] "ఈ రాజు ముందా ఆ రాజు ముందా అనేది అక్కరకు రాని ప్రశ్న. అయితే ఇనుము వాడకం ఫలాన రాజు కాలంలో మొదలయిందా లేక మరొక రాజు కాలంలో మొదలయిందా అనేది అందుకు భిన్నమయిన ప్రాముఖ్యాన్ని కలిగిన ప్రశ్న. అప్పుడు ఆ యిద్దరిలో

ఎవరు ముందో నిర్ణయించడం అవసరం అవుతుంది" అంటాడు.[15] మరి చరిత్ర అంటే ఏమిటో నిర్వచించమంటే - ఉత్పత్తి శక్తులలోనూ ఉత్పత్తి సంబంధాలలోనూ క్రమానుసారంగా వచ్చే మార్పులను కాలానుగతంగా వివరించడం చరిత్ర అంటాడు.[16]

'ఉత్పత్తి శక్తులు', 'ఉత్పత్తి సంబంధాలు' అనే మాటలను తరచుగా దుర్వినియోగం చేయడం జరుగుతోందని కోశాంబి భావిస్తాడు. కాబట్టి, ఆయన ఏ అర్థంలో వీటిని ప్రయోగించాడో చెప్పుకోవాలి. 'ఉత్పత్తి శక్తులు' అంటే ఆహారం తదితర భౌతిక అవసరాలను ఉత్పత్తి చేయడానికి ఉపయోగించే సాధనాలు, పద్ధతులు. 'ఉత్పత్తి సంబంధాలు అంటే ఉత్పత్తి అయిన వస్తువులలో శ్రామికుడి మనుగడకు అవసర మయింది పోగా మిగిలిన దానిని (దీనిని 'అదనపు ఉత్పత్తి' అంటారు) పాలక వర్గాల చేతుల్లోకి చేరవేసే ఏర్పాటు. చరిత్రలో ఉత్పత్తికి వినియోగించే సాధనాలు, పద్ధతులు, అదనపు ఉత్పత్తిని పాలక వర్గాలకు చేరవేసే సామాజిక ఏర్పాట్లు కాలక్రమంలో మారుతూ వస్తాయి. ఈ మార్పును క్రమానుగతంగా వివరించడం చరిత్ర అని కోశాంబి నిర్వచనం.

మరి సంస్కృతి మాటేమిటి అని కొందరు గాభరా పడతారని కోశాంబికి తెలుసు. వీళ్ళు మామూలుగా సంస్కృతిని బౌద్ధిక లేక ఆధ్యాత్మిక విషయంగా - మతం, తత్వం, ధర్మం, సాహిత్యం, సంగీతం, కళ, ఒక్కొక్కసారి పాలకవర్గాల జీవిత విన్యాసాలు గూడ కలిపి - అర్థం చేసుకుంటారని ఆక్షేపిస్తూ మనిషి తిండికోసమే జీవించడనేది వాస్తవమే గాని, తిండి లేకుండ జీవించగల మానవ వంగడాన్ని ఇప్పటిదాకా ఎవ్వరూ ఉత్పత్తి చేయలేదని వేళాకోళంగా అంటాడు. పైన చెప్పిన 'సంస్కృతి' సాధ్యం కావాలంటే అదనపు ఉత్పత్తి తగుమాత్రం తగురీతిలో కావాలి. "మెసపొటేమియా దేవాలయాలు, గ్రేట్‌వాల్ ఆఫ్ చైనా, ఈజిప్టు పిరమిడ్లు, ఆధునిక ఆకాశ హర్మ్యాలు" కావాలంటే పెద్ద ఎత్తున అదనపు ఉత్పత్తి అవసరం, పైగా అది కొందరి చేతులలోకి వెళ్ళడం అవసరం.

ఈ సిద్ధాంత దృక్పథానికి ఉదాహరణగా కొన్ని దశలలోని ఉత్పత్తి శక్తులను, ఉత్పత్తి సంబంధాలను కోశాంబి వివరిస్తాడు.[17] ప్రకృతిలో దొరికే ఆహారాన్ని ఏరుకుని (వేట గూడ ఇందులో భాగమే) జీవించడం ఉత్పత్తి పద్ధతి అయినప్పుడు అదనపు ఉత్పత్తి చాలా స్వల్పంగా వుంటుంది. దానిని కర్మకాండయుతంగా పంచిపెట్టే బాధ్యత స్త్రీల మీద వుంటుంది. ఉత్పత్తి పద్ధతి ఇంకొంచెం అభివృద్ధి చెంది (ఉదాహరణకు పశుపోషణ అలవాటయిన తరువాత) అదనపు ఉత్పత్తి

పెరిగినప్పుడు దాన్ని పంపకం చేసే అధికారం గణ ముఖ్యులయిన పురుషుల చేతిలోకి పోతుంది. మరింత అభివృద్ధి చెందిన దశలో అదనపు ఉత్పత్తిని సేకరించి వినియోగించే అధికారాన్ని ఒక దేవాలయం గానీ రాజు గానీ చేజిక్కించుకుంటారు. ఉత్పత్తి బానిసల ద్వారా జరిగే సమాజంలో అదనపు ఉత్పత్తి బానిస యజమానులకు, రైతుల ద్వారా జరిగే ఫ్యూడల్ సమాజంలో భూస్వాములకు, స్వేచ్ఛా కార్మికుల ద్వారా జరిగే బూర్జువా సమాజంలో పెట్టుబడిదార్లకు చెందుతుంది.

మార్క్సిజం

తన దృక్పథం గతితార్కిక భౌతికవాదమనీ దానినే మార్క్సిజం అంటారనీ అంటూ[18] అయితే ఇది ఎంత మాత్రం ఆర్థిక నియతివాదం కాదని కోశాంబి హెచ్చరిస్తాడు[19]. ఈ హెచ్చరికకు కోశాంబి ఇచ్చిన అర్థం ఏమిటో చూడాలి.[20]

స్థూలంగా మూడు విషయాలు కనబడతాయి.

1. ఒక రకమయిన పరిస్థితులు అనివార్యంగా ఒకే రకమయిన మార్పుకు దారితీస్తాయని భావించకూడదు. సమాజం ఆ పరిస్థితులను చేరుకున్న మొత్తం చారిత్రక క్రమాన్ని దృష్టిలో పెట్టుకోనిదే భవిష్యత్ పరిణామాలు అర్థంకావు. గతకాలపు అవశేషాలు ఎప్పుడూ ఉంటాయి. వాటి ప్రభావం బలహీనంగా వుండి తీరాలని చెప్పలేం. దీనికి కోశాంబి ఒక చక్కటి ఉదాహరణ ఇస్తాడు. కొలంబస్ అమెరికాను 'కనిపెట్టిన' తదుపరి అమెరికా నుండి (16వ శతాబ్దంలో) పెద్ద ఎత్తున వెండి, బంగారాలు స్పెయిన్‌కు తరలి వచ్చాయి. అవి స్పెయిన్‌లోని ఫ్యూడల్ వర్గాలను, తిరోగామి మతాధికారులను బలపరిచాయి. అయితే అదే సంపదలో కొంత భాగాన్ని దోపిడీ చేసి ఫ్రాన్సిస్ డ్రేక్ వంటి సముద్రపు దొంగలు ఇంగ్లండ్‌కు తరలించగా ఆ సంపద ఇంగ్లండులో భూస్వాములను కాక వ్యాపార వర్గాలను బలపరిచి అంతిమంగా భూస్వామ్య సమాజం విచ్ఛిన్నానికీ పెట్టుబడిదారీ సమాజం ఆవిర్భావానికీ దోహదం చేసింది.

2. 'సంస్కృతి' అని పిలవబడే విషయాలు అదనపు ఉత్పత్తి మీద ఆధారపడినవి అయినంత మాత్రాన చరిత్రలో వాటి స్థానం శూన్యం కాదు. మనుష్యులు (ముఖ్యంగా ఉత్పత్తి రంగం వెనుకబడివున్న సమాజాలలో) తమ భౌతిక వైరుధ్యాలను తరచుగా సాంస్కృతిక సంఘర్షణల రూపంలో పరిష్కరించుకుంటారు. రెండు సమాజాల లేక వర్గాల మధ్య వైరుధ్యం ఇద్దరు దేవుళ్ళ మధ్య కొట్లాటగా పరిణమిస్తుంది. సామరస్యం దేవుళ్ళ కలయికకూ అవతారాలకూ వివాహాలకూ

దారి తీస్తుంది. మన దేశంలో ఇది చాలా విస్తృతంగా జరిగింది. కాబట్టి కోశాంబి రచనలలో ఎన్నయినా నిదర్శనాలు దొరుకుతాయి. అద్వైతానికి, విశిష్టాద్వైతానికి గల సున్నితమయిన తాత్త్విక భేదం తలలు పగలగొట్టుకునే కొట్లాటలకు దారి తీయాల్సిన అగత్యం ఏమీ లేదని, అయితే పెద్ద భూస్వాములు శైవాన్ని ఆదరించగా కొంత చిన్న తరహా కామందులు వైష్ణవాన్ని ఆదరించడం వల్లశైవ - వైష్ణవ సంఘర్షణ అంత తీవ్రంగా జరిగిందని అంటాడు.[21]

3. మార్క్సిజం చరిత్రను పురోగామి స్వభావం గలదిగా భావిస్తుంది. అంటే ఉత్పత్తి సామర్థ్యంలో వెనుకబడ్డ దశ నుండి అభివృద్ధి చెందిన దశకు చరిత్ర పురోగమిస్తుందని. అయితే ఇది చరిత్రను మొత్తంగా, అంటే విశాల భౌగోళిక ప్రాతిపదిక మీద చూసినప్పుడు మాత్రమే. ఒక పరిమితమయిన ప్రాంతంలో చరిత్రను పరిశీలించినప్పుడు చరిత్ర చాలా కాలం పురోగమించకుండా కరడుగట్టి పోవడం, ఒక్కొక్కసారి వెనక్కిపోవడం కనబడుతుంది. మన దేశ చరిత్రలో ఇటువంటి ప్రముఖ మయిన ఉదాహరణ ఒకటి వుంది. ఆర్యుల కంటే సింధూ నాగరికత ప్రాచీనమయినా అదే ఆర్థికంగా పైదశలో వుండింది. సింధూ నాగరికతలో నాగలి వాడకం తెలియక పోయినప్పటికీ తేలిక వ్యవసాయ పద్ధతులలో చెప్పుకోదగ్గ అదనపు ఉత్పత్తిని సాధించి పట్టణాలు నిర్మించారు. వాళ్ళ తరువాత వచ్చిన ఆర్యులకు తొలిరోజులలో వ్యవసాయం గానీ పట్టణ నాగరికత గానీ తెలియవు. వాళ్ళు పశుపోషణ మీద ఆధారపడ్డ సంచార జీవులు.

పద్ధతి

ఇప్పుడు తిరిగి పద్ధతిని పరామర్శిద్దాం. చరిత్ర అనేది మహారాజుల, మహాసంగ్రామాల పట్టిక కాదు. ఉత్పత్తి శక్తుల, ఉత్పత్తి సంబంధాల క్రమానుగత పరిణామాల వివరణ అని అర్థం చేసుకున్న తరువాత ఈ పరిణామాల ముద్రలను అన్వేషించే పద్ధతి కావాలి. సాహిత్య ఆధారాలనూ పురావస్తు ఆధారాలనూ రాజవంశాల అనుక్రమణిక కోసం కాక గతకాలపు సామాజిక పరిణామాల ఛాయల కోసం అధ్యయనం చేయాలి. అయితే ఈ రెండు సంప్రదాయక ఆధారాలూ అసంతృప్తికరంగా వున్నంత మాత్రాన ఇబ్బందేం లేదు. ఎందుకంటే గతకాలపు పరిణామాలను అన్వేషించడానికి గతకాలపు సాహిత్యం, పనిముట్లు తదితర వస్తువులు దొరకకపోయినా, ఆ పరిణామాలు ఇప్పటికీ నిలిచేలాగ వదిలిపోయిన సామాజిక అవశేషాలు దొరుకుతాయి - వెతికే ఓపిక వుంటే. మన దేశం గతాన్ని అసాధారణంగా మిగుల్చుకున్నది కావడం ప్రజలకు శాపం అయితే చరిత్రకారుడికి

End of Preview.

Rest of the book can be read @

http://kinige.com/kbook.php?id=778

* * *